



# KESTÄVÄ TULEVAISUUS POLULLA

*Miten seurakunta osaltaan rakentaa kestävämpää tulevaisuutta? Miten voimme yhdessä lasten ja nuorten kanssa vahvistaa heidän luottamustaan tulevaisuuteen ja omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa, sekä kirkon jäseninä että yhteiskunnan kansalaisina, niin että heistä kasvaa rohkeita kestävän tulevaisuuden tekijöitä?*

Reinikainen Satu



# KESTÄVÄ TULEVAISUUS POLULLA

## *Johdanto*

Seurakunnan työntekijänä ja kristillisen kasvatuksen toimijana olet avainasemassa kestäväns tulevaisuuden luomisessa. Sinulla on mahdollisuus yhdessä muiden kanssa rakentaa kestävämpää ja turvallisempaa tulevaisuutta sekä oman paikkakuntasi lapsille ja nuorille että ainutkertaisen planeettamme nykyisille ja tuleville asukkaille, kaikille maapallolaisille. Voit olla mukana ratkaisemassa aikamme suuria haasteita.

Maailman monien kriisien yhteisenä taustatekijänä on planeetan ekologisen kestokyvyn ylittyminen. Ylityksen aiheuttaa ennen

kaikkea nykyinen, jatkuvaan kasvuun ja lisääntyvään resurssien kulutukseen perustuva elämäntapamme ja talousjärjestelmämme sekä fossiilisen energian massiivinen käyttö.

Miten seurakunta voi tässä tilanteessa osalltakaan rakentaa kestävämpää tulevaisuutta? Miten voimme yhdessä lasten ja nuorten kanssa vahvistaa heidän luottamustaan tulevaisuuteen ja omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa, sekä kirkon jäsenenä että yhteiskunnan kansalaisina, niin että heistä kasvaa rohkeita kestäväns tulevaisuuden tekijöitä?

Miksi on tärkeää, että kristillinen kirkko ja seurakunnat ovat mukana tässä koko



ihmiskunnan yhteisessä haasteessa nimenomaan seurakuntina, hengellisinä katsomus- ja kasvatusyhteisöinä?

Tämä materiaali on osa Polku-toimintamallin kokonaisuutta. Materiaalin tavoitteena on antaa sekä tiedollisia että käytännöllisiä keinoja elää kestävästi tällä ainutkertaisella planeetalla, jonka hyvä ja rakastava Jumala on antanut lahjaksi luoduilleen.

***Materiaalin ovat koonneet:***

***Vilppu Huomo, Milla Korkalainen, Suvielise Nurmi, Marika Närhi, Satu Reinikainen ja Jari Visto.***



***Me ollaan maapallolaisia kaikki***

Saamme koko ajan lisää tietoa siitä, että maapallo muodostaa herkkäviritteisen kokonaisuuden, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen. Myös muilla kuin ihmisillä on oikeus toteuttaa lajityypillistä elämäänsä. Elämän ehto on, että luonnon verkostoissa kaikki osat toimivat hyvin yhdessä.

Luonto ei ole vain paikka, jonne mennään tai resurssi, jota käytetään, vaan me ihmiset olemme yksi osa luonnon kokonaisuutta ja luonto on osa meitä. Ihmisinä olemme täysin riippuvaisia maapallon erilaisten

järjestelmien ja kiertokulkujen toiminnasta. Merien levät ja maan vihreät kasvit valmistavat itselleen energiaa auringon valosta ja ilmakehän hiilidioksidista ja vapauttavat oheistuotteena ilmakehään hapen, jota me ihmiset hengitämme. Pörriäiset etsivät itselleen ravintoa ja tulevat samalla pölyttäneeksi monet kasvit, mikä mahdollistaa ruuantuotannon koko ihmiskunnalle. Maaperässä, ihollamme ja suolistossamme miljoonat bakteerit elävät omaa mikroskooppista elämäänsä. Samalla ne ylläpitävät fyysistä ja psyykkistä terveyttämme ja ovat sille aivan välttämättömiä.

Nautimme joka hetki aivan ilmaiseksi lukemattomista maapallon erilaisten järjestelmien ja muiden eläinlajien tuottamista "ekosysteemipalveluista" kiinnittämättä niihin juuri huomiota, ainakaan niin kauan kuin ne toimivat kuten ennenkin. Planeetan elämää ylläpitävien järjestelmien häiriötön toiminta ja sen eliöyhteisön hyvinvointi on kaiken inhimillisen hyvinvoinnin välttämättömän edellytys.

### ***Ajattele globaalisti, toimi paikallisesti***

Maapallo voi kuitenkin säilyä elämää pursuavana "Eedenin puutarhana" vain, jos ihmisten aiheuttama kuormitus planeetan

elämää ylläpitäville järjestelmille pysyy sen kantokyvyn rajoissa. Tutkijoiden mukaan olemme jo ylittäneet monet planetaarisista turvarajoista. Tästä kertovat niin ilmaston kiihtyvä lämpeneminen ja vesistöjen rehevöityminen liiallisen ravinnekuormituksen seurauksena kuin luonnon monimuotoisuuden romahdusmainen heikkeneminen ja eläinlajien katoaminen, myös Suomen luonnossa. Tutkijoiden viesti on vahva ja yksiselitteinen: maapallomme ekologinen tilanne on tällä hetkellä hälyttävä ja olemme astuneet vaaravyöhykkeelle.

Maapallon ekologisten järjestelmien nopeista muutoksista ja suoranaista romahduksista seuraa kärsimystä sekä muille lajeille että meille ihmisille, esimerkiksi tulvia, kuivuutta, nälänhätää, pakolaisuutta, resurssisotia ja pandemioita. Kestävää tulevaisuutta ei siksi voi rakentaa keskittymällä vain yhteen ongelmaan ja sen ratkaisemiseen "hinnalla millä hyvänsä". Pitää yrittää nähdä kokonaisuus planeetan mittakaavassa, samalla kun käytännössä toimimme aina ennen kaikkea paikallisesti. "Think globally, act locally" on hyvä motto. Hyvä apu ison kuvan hahmottamiseen on esimerkiksi niin kutsuttu kestävyuden donitsimalli, johon voit tutustua esimerkiksi [täällä](#).

Ekologinen kestävyys on edellytys myös sosiaaliselle, taloudelliselle ja kulttuuriselle kestävyydelle. Jos aiemmin inhimillistä hyvinvointia on voitu kasvattaa muun luonnon hyvinvoinnin kustannuksella, nyt tiedämme, ettei tällainen toimintatapa ole kestävä. Kuolleella planeetalla ei ole työpaikkoja, kuten nuoret ilmastomielenosoittajat asian kylteissään tiivistävät.

Hiilijalanjäljestä parantavaan kädenjälkeen tarvitsemme muutoksia, jotka läpäisevät yhteiskunnan ja kaikki elämäalueet. Ei riitä, että yksilöt tekevät aiempaa parempia kulutusvalintoja.

Luontoa tuhoavasta ja luonnonvaroja haaskaavasta kertakäyttökulttuurista täytyy siirtyä resurssiviisaaseen kierto- ja jakamistalouteen, jossa tavaroita huolletaan, korjataan, lainataan ja jaetaan ja jossa tavaroiden sijasta ostetaan työtä ja palveluja. Liikkumisessa, lämmityksessä ja energian tuotannossa tulee luopua fossiilisen energian eli öljyn, hiilen ja maakaasun käytöstä ja siirtyä uusiutuviin ja vähäpäästöisiin energianlähteisiin. Lihantuotannon ekologinen jalanjälki on raskas, joten sen kulutusta tulee vähentää reilusti ja kasvien osuutta ruokavaliassa lisätä. Maankäytössä tulee siirtyä käytäntöihin, jotka vahvistavat metsien, peltojen ja viheralueiden kykyä sitoa hiiltä ja ravinteita ja ylläpitää monimuotoista elämää

ja niin edelleen. Uusille ajattelu- ja toimintatavoille on yhteistä, että niissä on kyse perustavammasta murroksesta kuin "kestävästä kehityksestä" vakiintuneiden toimintatapojen vähittäisenä paranteluna. Kestämättömäksi osoittautuneen fossiilitalouden raunioilla tarvitaan pikemminkin [ekologista jälleenrakennusta](#).

Tarpeelliset muutokset yhteiskunnan eri sektoreilla ovat jo käynnissä. Niitä tehdään yksilöiden valinnoissa ja yritysten toimintatavoissa sekä julkisella sektorilla, kunnissa, valtion ja EU:n tasolla. Mikä parasta, tämä ei ole pois ihmisten hyvinvoinnista. Päinvastoin: kun ihmisille luodaan kestävä työtä ja toimeentuloa vaikkapa kestävä energiantuotannon ja liikkumisen, maaperän hiilensidonnan tai luontomatkojen ja hyvinvoinnin parissa, vahvistetaan myös inhimillistä hyvinvointia sekä paikallisesti että globaalisti.

Tilanteen voi tiivistää niin, että 2020-luvulla tehtävämme on siirtyä ekologisen jalanjäljen minimoinnista kohti ekologisen kädenjäljen maksimointia. Luonnonvaroja kuluttavan huonon ympäristövaikutuksemme eli ekologisen jalanjäljen pienentämisen rinnalla meidän on kysyttävä, miten voimme kasvattaa luonnolle hyvää tekevää ekologista kädenjälkeämme, tehdä

luonnolle enemmän hyvää? Miten voimme antaa muulle luonnolle takaisin jotain siitä ylitsepusuavasta hyvästä, jota olemme siltä saaneet ja koko ajan saamme?

Seurakunnan kasvatustyölle tämä on upea mahdollisuus. Sekä yksilöille että yhteisöille on voimaannuttavaa huomata, että kestävän tulevaisuuden rakentamisessa ei ole kyse vain vähentämisestä ja luopumisesta vaan myös innostavasta yhdessä tekemisestä, luovuudesta ja kekseliäisyydestä, uuden löytämisen ilosta, heikentyneen vahvistamisesta, vaurioituneen korjaamisesta ja ennalleen palauttamisesta. Sanalla sanoen hyvän tekemisestä ja merkityksellisestä elämästä. Kestävän tulevaisuuden tekeminen yhdessä lasten, nuorten ja perheiden kanssa vahvistaa osallisuutta ja luo toivoa konkreettisin teoin, olipa kyse sitten yhteisen kummilapsen koulunkäynnin tukemisesta, ilmastomielenosoitukseen osallistumisesta tai hyönteishotellien rakentamisesta. Lapselle ja nuorelle voi syntyä kokemus: olen pieni mutta tärkeä osa koko luomakunnan läpäisevää hyvän kiertokulkua. Minulla on tässä isossa kokonaisuudessa oma paikka ja tehtävä.



### ***Yksittäisen työntekijän ja työyhteisön kannalta olennaista on:***

***Ymmärtää***, että 2000-luvun ihmiskunnan suurin yhteinen tehtävä ja kohtalonkysymys on siirtyä kaikilla elämänalueilla toimintatapoihin, jotka mahdollistavat pysymisen planeetan kestäkyvyn rajoissa. Nämä ovat ne silmälasit, jotka jokaisen vastuullisen kasvattajan täytyy 2020-luvulla ainakin ajoittain laittaa päähänsä ja suhteuttaa omaa toimintaansa tähän kokonaisuuteen.

***Kysyä ja keskustella***, miten meidän seurakuntamme voi olla tässä ihmiskunnan suuressa yhteisessä tehtävässä mukana? Mikä on meidän kortemme yhteiseen kekkoon?

### ***Vastuuseen kasvaminen***

Ihmisellä on muista eläimistä poikkeava taito harkita asioita ja tehdä valintoja erilaisten tekojen välillä. Tämä moraalisuuden taito määrittää roolimme maailmassa. Kyky harkita ja arvioida valintoja tekee meidät

vapaiksi tottumusten kahleista, mielihalujemme pakonomaisesta seuraamisesta ja auttaa meitä olemaan kriittisiä toisten vaikuttamispyrkimyksille. Vapaus tehdä toisin tekee meistä vastuullisia. Vastuu koskee myös arkisia valintoja ja totuttuja tapoja, joiden seuraukset saattavat näkyä vasta kaukana tulevaisuudessa tai toisella puolella maailmaa. Ihmisyys tekee meistä valankäyttäjiä suhteessa toistemme ja muiden elollisten elämään ja hyvinvointiin.

Lapsilla ja nuorilla on luontainen herkkyys oikeudenmukaisuudelle ja sen rikkomisen satuttaa aina myös sitä, joka näennäisesti voittaa. Lapsi havaitsee rikkeet ilmasto-oikeudenmukaisuutta tai lajien välistä reilututta kohtaan usein aikuista helpommin ja ahdistuu, jos ei voi tehdä oikein. Oikeudenmukaisuuden tukeminen on kasvattajan tärkeä tehtävä. Eläytyminen toisenlaisten ihmisten ja eläinten asemaan, moninaisuuden kunnioittaminen ja kokemukset siitä, miten omat ratkaisut vaikuttavat toisiin vahvistavat ymmärrystä oikeudenmukaisuudesta.

### ***Kyse on oikeudenmukaisuudesta***

Suomalaisten kulutustason synnyttämä ekologinen jalanjälki on yksi maailman

suurimmista. Jos kaikki maailmassa eläisivät kuin me, tarvittaisiin neljä maapalloa. Kestämätön materiaallinen elintaso yhtäällä merkitsee kärsimystä toisaalla: syömmme toisten pöydistä.

Maailman tila nostaa esiin kysymyksiä oikeudenmukaisuudesta. Sillä on kolme erilaisuutta: eri ihmisryhmien ja maiden välinen, sukupolvien välinen sekä lajien välinen oikeudenmukaisuus. Vahingot kasautuvat niille, jotka eivät itse kulutuksesta hyödy.

Lasten oikeus tulevaisuuteensa jo itsessään tekee elonkirjon kuihtumisen ja ilmastonmuutoksen pysäyttämistä ensisijaisen tavoitteen. Ilmastonmuutos, ennennäkemätön lajikato sekä ekosysteemien romahdus esimerkiksi maan ja metsien kestäättömän käytön takia murtavat nykyisen elämänmuodon. Elämämme ja hyvinvointimme on sidoksissa ekosysteemien hyvinvointiin ja elämän monimuotoisuuteen. Huolestuttavaa onkin, että Living Planet -raportin mukaan maailma selkärankaisten villieläinten määrä on kutistunut 69% vain runsaassa 40 vuodessa. Raportin koosteeseen voit tutustua [täällä](#).

Vastuu elämän ehtojen suojelemisesta on eräänlaista perivastuuta, kuten kirkkoisä



Gregorios Nazianzilainen sen kauan sitten muotoili. Joskus vastuuta joutuu kantamaan niistäkin teoista, joiden seuraukset saamme perittyinä. Yhteinen vastuumme on, ettemme siirrä pahaa eteenpäin, vaan luomme maailmaa, jossa elämää ylläpitävää kestävyyttä ei jyrätä talouden tai oman edun nimissä. Kirkolla on hyvä mahdollisuus olla suunnannäyttäjäksi kestävän ja oikeudenmukaisen maailman rakentamisessa, ja samalla herättää luottamusta niissä ihmisissä, joita tulevaisuus huolestuttaa.



Lapset ja nuoret tarvitsevat valmiuksia rakentaa hyvää elämää myös uudessa ja enustamattomassa todellisuudessa. Onnellisuuden ja hyvän elämän määritelmät ovat kulttuurisidonnaisia, ja niitä on hyvä myös kriittisesti pohtia. Mikä tekee elämästä hyvää ja onnellista? Mielikuvat hyvästä elämästä liittyvät helposti elintasoon ja kuluttamiseen. Väistämättömiin ympäristömuutoksiin sopeutuminen ei ole vain

luopumista, vaan myös todellisten onnellisuuden ja hyvinvoinnin lähteiden löytämistä.

Huolenpito muista kuuluu hyvään elämään ja tekee hyvää. Parhaiten ymmärrämme sitä, jota kuuntelemme ja kunnioitamme. Ymmärrys maailmasta myös laajenee, kun otamme huomioon toisten hyvän.

Lapsilla ja nuorilla on oikeus kasvaa kestäviin arvoihin ja elämäntapoihin sekä perillä sellaiset yhteiskuntarakenteet, jotka auttavat heitä myös itse vaikuttamaan omaan tulevaisuuteensa. Jo mielikuvat ja odotukset tulevasta vaikuttavat arvovalintoihin. Pelko voi kääntää mielen selviämistaisteluun, jossa vallitsevat poikkeustilan säännöt. Syvä pelko heikentää yhteiskunnan toimivuutta ja voi tehdä ekokriisien hillinnästä entistäkin haastavampaa.

Asioiden monimutkaisten yhteyksien ymmärtäminen, omien vaikuttamismahdollisuuksien tunnistaminen sekä yhteinen, turvallinen arvopohdinta ja konkreettinen tekeminen auttavat hallitsemaan sekasortoista uutistulvaa ja antava toivoa. Kiinnostavaa on, että nuoret kokevat tutkimuksen mukaan rippikoulun yhdeksi parhaista foorumeista ilmasto- ja ekokriisien pohdintaan



Toivo syntyy yhdessä tekemisestä. Oman luontosuhteen ja ekologisen ymmärryksen vahvistaminen sekä yhteinen toiminta ja vaikuttaminen ovat tärkeitä. Kukaan meistä ei ole yksin syyllinen tilanteeseen, mutta vastuun kannamme yhdessä - myös menneiden polvien puolesta.

### ***Yksittäisen työntekijän ja työyhteisön kannalta olennaista on:***

***Ymmärtää***, että lasten ja nuorten hyvinvointi sekä oikeudenmukaisuuden toteutuminen ovat olennaisesti kestävyyskysymyksiä, joita ei voi erottaa elämän monimuotoisuudesta tai ekosysteemien tasapainosta. Seurakunnan uskottavuus lasten ja nuorten hyvän puolustajana riippuu siis paljon siitä, kuinka vahvasti se puolustaa kestävä tulevaisuutta, oikeudenmukaisuutta ja koko elonkirjon hyvää.

***Kysyä ja keskustella***, millaista kuvaa onnellisuudesta ja hyvinvoinnista seurakunnan arki tosiasiaassa heijastaa sekä pohtia, miten seurakunta voisi edesauttaa kestävyysmuutosta omien perusarvojensa pohjalta. Miten voimme kirkastaa niitä kristillisiä arvoja, jotka tarjoaisivat vaihtoehdon kulutuskeskeiselle onnellisuuden tulkinnalle ja kestäättömille ajattelutottumuksille?

### ***Seurakunnan kasvatustyö kestävän tulevaisuuden rakentajana***

Kirkon kasvatusta koskevat asiakirjat heijastavat kokonaisvaltaista näkemystä kristittyinä kasvamisesta. Esimerkiksi Lapset seurakuntalaisina -asiakirjassa kirkon varhaiskasvatuksen lähtökohdaksi on otettu lapsen ja perheen hyvä elämä, kasvatuskumppanuus perheen kanssa sekä kristillinen usko ja siitä nousevat arvot. Samalla tavoin Suuri ihme -rippikoulusuunnitelma heijastaa kokonaisvaltaista näkökulmaa kristittyinä elämiseen: elämä kristittyinä tapahtuu Jumalan luomassa maailmassa, jossa Jumala on eri tavoin läsnä. Ekologisen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kysymykset sekä kestävä elämäntapa kuuluvat kirkon kokonaisvaltaiseen, vastuulliseen näkemykseen kristittyinä elämisestä.

Suuri ihme -rippikoulusuunnitelmassa määritellään rippikoulun toiminta-ajatukseksi, että *“rippikoulu vahvistaa nuorten uskoa kolmiyhteiseen Jumalaan ja varustaa heitä elämään kristittyinä”*. Toiminta-ajatus avautuu kuudeksi tavoitteeksi. Tavoitteet pyrkivät siihen, että nuoren usko vahvistuisi, hän saisi valmiuksia hoitaa omaa

spiritualiteettiaan sekä kokisi tärkeäksi kantaa vastuuta toisista ihmisistä ja luomakunnasta.

Toiminta-ajatus on helppo laajentaa koko seurakunnan kasvatustyön toiminta-ajatuksiksi: seurakunta vahvistaa lasten, nuorten ja aikuisten uskoa kolmiyhteiseen Jumalaan ja varustaa heitä elämään kristittyinä. Ajatuksen voisi muotoilla myös siten, että kristillisen kasvatuksen tavoite on tukea ihmisen kasvua suhteessa omaan itseensä, toisiin ihmisiin, luontoon ja Jumalaan. Tämä tarkoittaa kasvun tukemista rakkauten kaksoiskäskyn mukaan elämisessä iäkkäuteen ja elämäntilanteeseen sopivalla tavalla.

Mitä kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa tarvitaan eri ikäkausina? Tilaa ja mahdollisuuksia pohdinnalle, mahdollisuuksia vastuun kantamiseen lähimmäisistä, sekä mahdollisuutta tulla yhdessä Jumalan eteen.



### *Tilaa pohdinnalle*

Suhde luontoon, lähimmäisiin ja Jumalaan muuttuu, kun suhdetta pysähtyy pohtimaan. Uuden tiedon saaminen ja lisääntyvä ymmärrys ruokkii pohdintaa samoin kuin arvostava ja hyväksyvä dialogi, jota ihminen voi käydä itsensä, toisten ihmisten, Jumalan ja luomakunnan kanssa.



Kristillinen ymmärrys Jumalasta luomakunnassaan avaa ikkunan ihmetellä, ihastella ja rakastaa luontoa. Kolmiyhteinen Jumala on

itsensä lahjoittava rakkaus, jonka rakkau-  
den ilmentymää koko luomakunta on. Jo-  
kainen luotu olento on yksilönä Jumalan  
rakkauden kohde. Pyhänä Henkenä Jumala  
on läsnä kaikessa luomassaan, ylläpitäen  
elämää, mutta myös iloiten luoduistaan, ja-  
kaen elämää heidän kanssaan, ja kärsien,  
kun luodut kärsivät.

Jumala on yhtä aikaa tämän- ja tuonpuolei-  
nen. Pojassaan Jumala tuli elämään tässä  
maailmassa, mikä itsessään kertoo luoma-  
kunnan suuresta arvosta. Jumalan läsnä-  
oloon luomakunnassa kuuluu myös se, että  
Pyhänä Henkenä Jumala kuljettaa luoma-  
kuntaa kohti valtakuntaansa. Pelastus kos-  
kee koko luomakuntaa.

### ***Vastuun kantamisen mahdollisuuksia***

Oikeudenmukaisuus syntyy viime kädessä  
tekojen kautta. Yhteinen toiminta konkre-  
tisoi sen, mitä on elää kristittyinä ja tekee  
näkyväksi sen, että seurakunta tarvitsee jä-  
seniään. Seurakunnan kasvatustyössä esi-  
merkkejä tästä ovat rippikoulut sekä kerho-  
toiminta. Molemmat olisivat mahdottomia  
ilman niihin vapaaehtoisina osallistuvia  
isosia ja kerhonohjaajia. Sama yhteisen vas-  
tuun kantaminen toiminnasta on näkyvissä  
myös muilla kasvatuksen osa-alueilla, kuten

perhekerhoissa ja pienten lasten toimin-  
nassa. Seurakunta tulee tulevaisuudessa tar-  
vitsemaan seurakuntalaisiaan entistä enem-  
män, jotta se voi toimia. Voi myös kysyä  
mitä muuta seurakunnan olisi tärkeää tehdä  
perinteisten toiminnan muotojen lisäksi.  
Millaiset sosiaalisen ja ekologisen oikeu-  
denmukaisuuden kysymykset ovat poltta-  
via juuri nyt ja mitä niiden hyväksi voisi  
tehdä eri ikäisten lasten, nuorten ja aikuis-  
ten kanssa?

Oikeudenmukaisuus ja hyväksytyksi tule-



minen ovat merkkejä Jumalan valtakun-  
nasta. Jumala elää yhdessä luotujensa  
kanssa. Siksi siellä, missä luomakunta kärsii,  
Jumala kärsii luomakunnan kanssa. Näin



katsoen kristittynä elämisen ydintä on oikeudenmukaisuuden edistäminen kaiken luodun keskuudessa. Oikeudenmukaisuuden edistäminen on osallistumista Jumalan lähetykseen, *missio Dei*, joka on Jumalan pelastavaa ja parantavaa toimintaa maailmassa. Sen myötä Jumala kuljettaa luomakuntaansa kohti eskatologista valtakuntaansa.

### ***Jumalan eteen kokoontuminen***

Yhdessä toteutettu jumalanpalveluselämä yhdistää syvällisellä hengellisellä tavalla ihmiset toisiinsa, kun ihmiset tulevat yhdessä Jumalan eteen. Samalla se voi antaa mahdollisuuden palvella toinen toisia ja ylittää erot ajatuksissa ja näkökannoissa. Jumalanpalveluselämä voi myös motivoida toimimaan oikeudenmukaisuuden puolesta ja tuoda lepoa. Ekologisen kriisin keskellä jumalanpalveluselämä voi olla paikka, jossa on mahdollista kiittää Jumalaa kaiken luodun ihmeellisyydestä, tunnustaa ja kantaa vastuu osallisuudesta kriisiin sekä surra ihmisen toiminnasta johtuvaa luomakunnan kärsimystä, esimerkiksi ihmisen toiminnan takia sukupuuttoon kuolleita lajeja.

Kristinuskossa ihmistä kuvataan Jumalan kuvaksi, *imago Dei*. Jumalan kuvaa ihmisessä ilmentää se, että hänet on luotu yhteyteen Jumalan kanssa. Harvemmin muistetaan nostaa esiin, että ihminen on myös maailman kuva, *imago mundi*. Tällä viitataan siihen, että ihminen on yksi luoduista kaikkien luotujen yhteisössä ja riippuvainen muista luoduista. Ihmisen näkeminen yhtä aikaa Jumalan ja maailman kuvana tarkoittaa, että ihminen on Jumalan edustaja luomakunnan keskellä, ja luomakunnan edustaja Jumalan edessä. Näin ajatellen jumalanpalveluselämässä ihminen voi elää todeksi luotuisuuttaan Jumalan kuvaksi ja maailman kuvaksi.



Usko Jumalaan, rakkaus luomakuntaan ja sen ihmettely, sekä työ oikeudenmukaisemman maailman puolesta punoutuvat kaikki yhteen ja syventävät toisiaan. Kirkon kasvattajien osaamista on puolestaan se, miten eri elementtejä on hyvä toteuttaa eri ikäkausiin kuuluvien lasten, nuorten ja aikuisten kanssa, juuri oman seurakunnan kontekstissa.

Rakentamalla kestävää tulevaisuutta ihminen osallistuu Jumalan valtakunnan työhön. Kestävän tulevaisuuden rakentaminen voi antaa lapsille, nuorille ja aikuisille kokemuksen toiminnasta lähimmäisten, oikeudenmukaisuuden ja Jumalan valtakunnan puolesta.



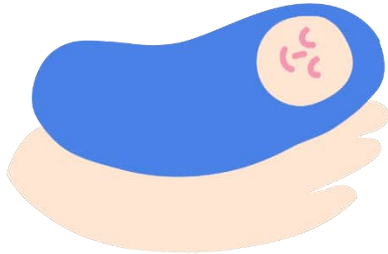
### ***Yksittäisen työntekijän ja työyhteisön kannalta olennaista on:***

***Tukea*** lasten, nuorten ja aikuisten ***kasvua kokonaisvaltaisesti***. Seurakunnan tulee tukea ihmisen kasvua suhteessa omaan itseensä, toisiin ihmisiin, luontoon ja Jumalaan.

***Rakentaa*** seurakunnan elämää niin, että eri ikäisillä seurakuntalaisilla on mahdollisuus ***pohdita ja reflektoida*** suhdetta itseensä, kaikkiin lähimmäisiin ja Jumalaan.

***Toimia yhdessä oikeudenmukaisemman maailman puolesta. Tulla yhdessä Jumalan eteen*** ja tuoda samalla Jumalan eteen myös luomakunta.

## *Kestävä tulevaisuus mukana Polun eri ikävaiheissa*



### **LAHJA 0-2**

#### *Luonto on lahja. Käytetään lahjaa viisaasti ja oikeudenmukaisesti.*

Lahja ilahduttaa ja tuottaa hyvää, se voi olla myös hyödyllinen. Lahjasta täytyy pitää huolta, että siitä olisi iloa mahdollisimman pitkään. Jo ajatus lahjasta saa odottavalle mielelle. Mitähän se sisältää?

Tässä ikävaiheessa aloitetaan tutkimusmatka luonnon, luomakunnan ja koko ekosysteemin ihmettelyyn. Luonto ja koko maailmankaikkeus ovat suuri, ihmeellinen lahja. Se on loppumattoman hämmästyksen lähde. Se on lahja, jonka tehtävä on ilahduttaa ja tuottaa hyvää.

Ihmisinä olemme kaikki itsekkin osa tuota lahjaa. Vastasyntyneen lapsen kehosta on

vettä 70–85 %. Aikuisessakin vettä on 40–70 %. Vesi onkin yksi suurista luonnon lahjoista. Kasteessa meitä koskettaa vesi, joka on ollut olemassa maailman alusta saakka, luomisen vesi. Kaste on osa luonnon, elämän ja luomisen lahjaa.

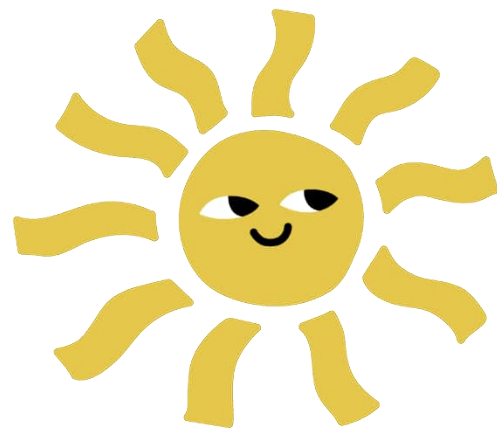
#### *Vinkkejä ja ideoita - Kokeile näitä!*

- Kutsutaan vauvat yhdessä heidän omien aikuistensa kanssa metsään tai puistoon. Etsiydytään paikkaan, jossa kasvaa suuria puita. Millainen paikka kutsuu teitä juuri tänään? Asetutaan puiden juurelle vilttien päälle makailemaan. Loikoillaan rauhassa. Katsellaan ja kuunnellaan yläpuolella huojuvia puiden latvoja ja tuulessa havisevia lehtiä. Mikä kuuluu? Mitä näkyy? Miten vauvat reagoivat? Ei ole kiire minnekään. Viipyillään rauhassa aistien ja aistimastanne jutellen.
- Tutkitaan vettä luonnossa. Etsiydytään virtaavan veden äärelle ja laitetaan keppejä tai kaarnalaivoja veden kuljetettavaksi. Kuunnellaan veden solinaa. Värjätään vesilätäköitä luonnonmukaisilla vesiväreillä. Ihmetellään hiljaa ja ihmetellään ääneen.

- Haetaan lasten kanssa lasimaljaan vettä pienillä kastelukannuilla tai muilla sopivilla astioilla. Jutellaan vedestä. Missä kaikkialla on vettä? Mihin kaikkeen käytämme vettä? Mitä kaikkea voimme tehdä vedellä, entä vedessä? Jutellaan myös siitä, miten tärkeää vesi on ihmisille. Meissä on vettä, luonnossa kasvit tarvitsevat vettä elääkseen, me tarvitsemme vettä elääksemme, peseydymme vedessä, vauva kehittyy äidin vatsassa veden suojassa. Kasteessa vesi pesee meidät ja tekee meistä Jumalalle erityisen rakkaita
- Kutsutaan pienet ihmiset ja heidän omat aikuisensa yhteiselle vaunulenkille. Lenkki voi päättyä kirkolle tai seurakuntatalolle, jossa on tarjolla keittolounas tai iltapala ja valmiita soseita vauvoille. Kutsutaan mukaan monilla eri kanavilla mahdollisimman avoimin ilmaisin ja matalalla kynnyksellä. Muistetaan suunnitella ja kertoa reitin pituus etukäteen. Voisiko tällainen yhteinen vaunulenkki tulla tavaksi? Kuka tai ketkä voisivat olla ideoimassa seuraavan lenkin reittiä? Ketkä voisivat päivittää sosiaaliseen mediaan vaunu lenkkeilyn tietoja? Olisiko

vaunulenkkiporukalle hyötyä yhteisestä pikaviestiketjusta?

- Kokoonnutaan ulos: pihaan, puistoon, metsään. Mitä siellä olisi kiva tehdä? Kuunnellaan lasten ja aikuisten ideoita. Sammalella köllöttely, lumihangessa tai nurmikolla kieriskely, lehtikasoissa pomppiminen tai hiekkaan kaivautuminen voivat olla se, mikä juuri tänään on kaikkein hauskinta.



**ILO 3-5**

*Luonto antaa iloa. Annetaan myös luonnolle iloa.*

Lapsen ilo vie istumaan nurmikolle ja rakentamaan talvella lumilinna. Ilo kutsuu ruokkimaan lintuja talvipakkasilla jai kasvattamaan kesällä kukkia pörriäisille.

Tämän ikäinen tutkii ihmisyyttä, luontoa ja omaa itseään. Kuka minä olen? Mistä minä olen tullut? Missä olin ennen kuin synnyin? Miten suuri on maailma? Miten kaikki maailmassa toimii? Miten maailma on syntynyt? Missä tuuli asuu? Kuka ruokkii eläimet? Mistä muuttolinnut tietävät tulla keväisin ja lähteä etelään syksyisin? Miten vuodenajat seuraavat toisiaan?

Eri aistit saavat luonnossa liikkuesssa harjoitusta. Eläinten touhujen tarkastelu ja lemmikkieläinten kanssa leikkiminen opettavat vuorovaikutustaitoja ja rakentavat yhteisöllisyyttä. Aistien ja tunteiden havainnointi ovat kuin vuoropuhelua luonnon kanssa.

Tässä ikävaiheessa iloitaan luonnosta ja luonnossa liikkumisesta, ja opitaan samalla pitämään yhdessä luonnosta huolta. Opitaan muistamaan, että ihminen on luonnossa kylässä.

### ***Vinkkejä ja ideoita – Kokeile näitä!***

- Lähdetään yhdessä ulos. Istutaan tai heittäydytään makaamaan suurien puiden alle ja katselkaa, kuinka puun lehdet huojuvat tuulessa. Tutkitaan miten aurinko paistaa lehtien lävitse ja saa lehtien suonet

kuultamaan läpi. Haistellaan ruohon tuoksua ja aistikaa tuulen hipaisu kasvoilla, käsivarsissa, varpaissa tai paljaassa vatsassa. Jutellaan siitä, mitä näkyy, kuuluu, tuntuu ja tuoksuu.

- Painetaan korva kiinni puun runkoon ja asetutaan kuuntelemaan puita. Mitä kuuluu? Mitähän puussa nyt tapahtuu?
- Opetellaan yhdessä tekemään kukkaseppele, ulpukkakaulakoru, käpylehmä tai kaarnalaiva. Kenet voisi kutsua opettamaan näitä perinnetaitoja lapsille?
- Seurataan kasvien kasvua. Istutetaan erilaisia siemeniä ja tarkkaillaan miten ne kasvavat. Millainen kasvi kasvaa avokadon siemenestä? Saateko inkiväärin kasvamaan? Tutkitaan lähiluontoa. Mitä kukkapenkistä tai puistosta nousee nupulle ja kukkii?
- Jutellaan, kuka on nähnyt sateenkaaren, entä kuun ja tähdet? Etsitään yhdessä kertomuksia, jotka kertovat taivaankappaleista. Mitä Raamattu kertoo niistä? Piirretään ja maalataan niitä tai tehkää yksi suuri yhteinen taideteos. Tähdillä on myös nimiä. Opetellaan löytämään



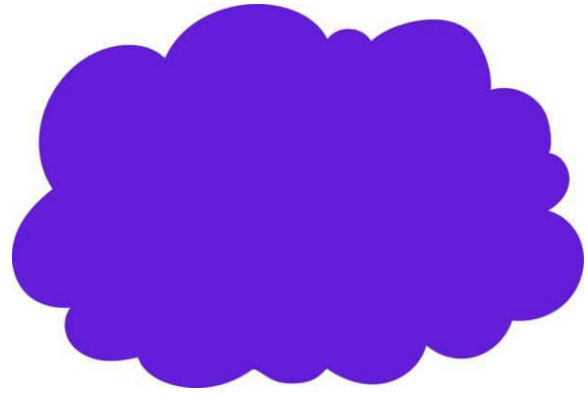
taivaalta ainakin Pohjantähti ja Otava.

- Kerätään yhdessä luonnonmateriaaleja. Tehdään niistä tunnustelu ja tuoksuttelupusseja. Sekoitetaan pussit. Tunnistatteko pussin läpi tunnustelemalla tai haistelemalla mitä missäkin pussissa on?
- Tutkitaan kirjoista ja internetistä miltä näyttävät eri metsän eläinten pesät? Rakennetaan yhdessä pesiä pehmoeläimille.

### ***Metsäjuna-leikki***

Jokainen leikkijä ottaa erilaisen puunlehden käteensä. Lehdet ovat matkalippuja eri asemille. Muodostetaan juna (=jono). Ohjaaja on aluksi veturinkuljettaja. Juna kulkee lehtien nimisten asemien ohi ristiin rastiin metsässä (esim. Koivuhaka, Tammi-lehto, Leppämäki, Pihlajanotko jne.). Leikkijä, jolla on esim. koivunlehti jää pois Koivuhaan asemalla ja pihlajanlehti kädessä matkustaja jää pois Pihlajanotkon asemalla. Sen joka haluaa astua junaan paluumatkalla, on hankittava paluulippu eli samanlainen uusi lehti kuin menolippukin oli. Lippuna voi käyttää myös esim. käpyä, oksaa, kiveä, neulasia ja mitä vain metsästä löytyy. Asemien nimeäminen tapahtuu aina lippujen

mukaan. Leikkiä voi käyttää esim. metsäalueen rajoihin tutustuttaessa.



### **SEIKKAILU 6-8**

***Luonto vie seikkailuun. Turvataan seikkailun mahdollisuus.***

Seikkailu voi olla hyppelyä kivillä, piiloutumista tai juoksentelua puiden ja pensaiden lomassa, kiipeilyä puissa ja kaatuneilla puiden rungoilla.

Luonnossa seikkaillessa opitaan tuntemaan kasveja ja marjoja. Mitä voi maistaa tai poida mukaansa, mikä tulee jättää kokonaan rauhaan. Ihmiselle ja luonnolle turvallista seikkailemista on hyvä opetella yhdessä aikuisten kanssa. Luontoa voi myös auttaa. Luonnosta kerätyt roskat ja uusien puun taimien istuttaminen ovat helppoja keinoja auttaa luontoa.

Joskus käy niin, että luonnossa seikkaillessa tulee tehneeksi vahinkoa. Yhdessä voidaan miettiä, voiko vahingon voi korjata tai ainakin muistuttaa mieliin, ettei enää toiste tee samoin. Luonnoltakin voi pyytää anteeksi! Oma mieli voi tulla paremmaksi halaamalla puuta tai silittämällä kiveä, sammalta tai kalliota. Joskus mieli rauhoittuu, kun vain asettuu olemaan hiljaa, kuuntelemaan ja katselemaan ympäristöä. Rukouksessa voi lähettää anteeksipyynnön Jumalalle. Kaiken luonnon Luojalles.

Luonto on monen näköinen ja sen kokonaisuus koostuu monista erilaisista olijoista ja eliöistä. Seikkailu-ikäisten kanssa ekosysteemin rikkautta on kiinnostava tarkastella erilaisista näkökulmista. Millaisiin seikkailuihin päädytään tutkimalla luontoa maan alla asuvien, maan päällä kulkevien, puissa oleskelevien tai taivaalla lentäen liikkuvien näkökulmista?

Luonto on erinäköistä myös eri puolilla maapalloa ja jopa eri puolilla maata. Erilaisissa elinympäristöissä seikkailevat erilaiset eläimet, kasvit ja eliöt. Samalla luonto on kuitenkin yhteinen kaikille ja kaikilla on sama vastuu luonnon hyvinvoinnista. Sama koskee myös ihmisten elämää. Ihmisten yhteisöihin ja kulttuuriin tuo rikkautta se, että jokainen on yksilönä erilainen kuin toiset.



### ***Vinkkejä ja ideoita - Kokeile näitä!***

- Kuunnellaan yhdessä luontoa. Asetaan metsään tai puistoon istumaan ihan hiljaa, silmät kiinni kuuntelemaan. Millaisia ääniä kuuluu? Mitkä ovat eläinten ja kasvien ääniä, mitkä syntyvät ihmisten toimesta? Lopuksi jutellaan mitä kukin kuuli. Eriyisesti keväällä ja alkukesästä voidaan kuunnella lintuja konserttia. Tunnistaako joku jonkun linnun äänen perusteella? Lintujen äänten

tunnistamisen avuksi voi käyttää myös puhelimeen asennettavaa sovellusta.

- Tutkitaan kiviä. Etsitään ja lasketaan yhdessä, kuinka monta eri väristä kiveä löytyy. Miltä kivet tuntuvat? Löytyykö kivistä sileää pintaa, entä rosoista? Tunnustellaan kädellä tai poskella suurien kivien tai kallioiden pintoja. Löytyykö auringon lämmittämiä kohtia, etkä viileitä tai kylmiä paikkoja? Etsitään eri muotoisia kiviä. Kuka löytää pyöreän, entä soikion tai ehkä sydämenmuotoisen?
- Tutustutaan sammaleisiin ja jäkäliin. Kuinka montaa erilaista sammalta tai jäkälää löytyy? Annetaan niiden kasvaa rauhassa, mutta voidaan katella ja kokeilla miltä ne tuntuvat. Kostetaan sammal mättääseen voi painaa koko naaman. Tutkimisen avuksi sopivat luupit ja suurennuslasit.
- Etsitään luonnosta mahdollisimman paljon erilaisia värejä ja niiden sävyjä. Etsimisestä saa hauskan kilpailun, kun ryhmällä tai parilla on eri väristen langanpätkien nippu tai maalikaupan värikartan palanen. Tehtävänä on etsiä luonnosta saman

värisiä asioita kuin mallissa on. Kuka löytää sovitussa ajassa eniten?



- Seikkaillaan Raamatun kertomusten innoittamina luonnossa. Raamattuseikkailu on tapa tutkia kertomusta lasten ideoiden pohjalta liikkuen ja leikkien. Löydät seikkailun rakentamisen rungon täältä: [Raamattuseikkailu](#)

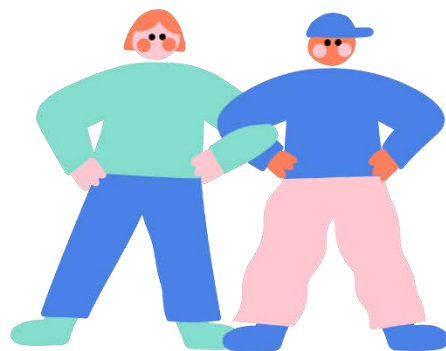


- Leikitään kasvitutkijaa. Etsitään pareittain tai pienissä ryhmissä kasveja, joiden leikitään olevan aivan uusia löytöjä. Tutkitaan niitä luupilla ja keksitään löytyneelle ihan uusi nimi. Mikä kasvi tai eliö on

nimeltään? Mihin sukuun se kuuluu? Millaisissa olosuhteissa se kasvaa? Keksitään selityksiä kuin aikanaan kasvien tutkija Carl von Linné. Kuka hän mahtoikaan olla?

- Haudataan erilaisia roskia syksyllä maahan. Merkitään hyvin paikat, mihin roskat on haudattu ja muistetaan kaivaa ne keväällä esiin. Mitä on tapahtunut? Mitkä ovat maatuneet kokonaan, muuttuneet mulaksi, mikä on vielä ainakin osittain tunnistettavissa, mille ei ehkä ole näyttänyt tapahtuneen mitään. Muistetaan kerätä pois ne roskat, jotka eivät maadu ja kuulu luontoon.
- Rakennetaan aistien rukouspolku metsään tai lähiluontoon. Millainen rasti kutsuu rukoilemaan katsomalla, kuuntelemalla, haistelemalla, maistelemalla tai koskettamalla?

- Lattiakuvatyöskentelyt ja mandaloiden rakentaminen luonnon materiaaleja hyödyntäen toimivat sekä ulkona että sisällä.



**ROHKEUS 9-11**



## ***Luonto on rohkea. Ihmisenkin on oltava rohkea luonnon vuoksi.***

Toisia ihmisiä ei saa kiusata, ei myöskään luontoa. Luonnon puolustaminen on yhtä tärkeää kuin kaverinkin ja vaatii samalla tavalla rohkeutta.

Luonnon näkeminen yhteisenä hyvänä on tärkeä lähtökohta, jolloin voidaan edistää kestävää tulevaisuutta ja rohkaista lasta toimimaan luonnon hyväksi. Jokaisella ihmisellä on jakamaton ihmisarvo, ja kaikilla maailman ihmisillä pitäisi olla mahdollisuus elää rauhassa hyvää elämää. Mitä tämän ikäinen koululainen itse ajattelee hyvästä elämästä?

Tämän ikäkauden ajattelussa huomionarvoista on mahdollisuus olla rohkeasti oma itsensä, olla rohkeasti kristitty. Tällöin myös luonnon tulisi saada olla "oma itsensä" ja ihmisen oltava vastuullinen ja rohkea luonnon puolestapuhuja.

### ***Vinkkejä ja ideoita – Kokeile näitä!***

- Pidetään kymppisynttärin kestävä tulevaisuuden teemalla. Teemaan sopii siementen, puiden tai muiden taimien tai kukkien kylväminen ja

istuttaminen. Millaiset tarinat liittyvät kasvun teemoihin? Löytyisikö aarrearkusta välineitä istutuspuuhiin? Millaisia teemaan liittyviä lahjoja täyskymppit voisivat saada? Peilin, kiikarit, juomapullon, retkimukin tai eväsrasian.



- Järjestetään roskakerho, jossa kerholaiset käyvät keräämässä roskaa ja siistimässä lähialueita. Millainen sosiaalisen media näkyvyys roskakerholle voisi löytyä? Keiden kaikkien kanssa roskakerholaiset voisivat toimia yhdessä luonnon hyväksi?

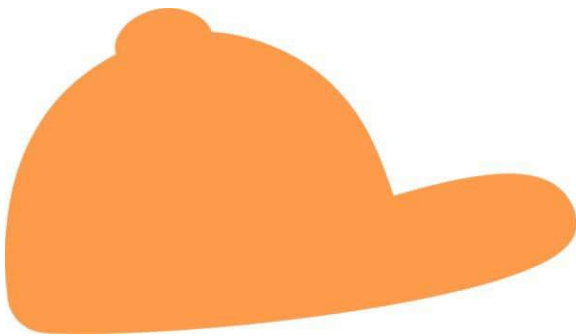
Tarkkaillaan kevään etenemistä. Kevätseuranta kutsuu etsimään erilaisia kevään merkkejä luonnosta. <http://kevatseuranta.fi/>

Suunnitellaan bingoruudukko yhdessä ja pelataan metsäbingoa. Bingoruudukosta voi löytyä erilaisia kasveja, eläimiä ja muita

metsästä löytyviä asioita, kuten käpyjä, keppejä, kiviä.

Tehdään virpomavitsoja. Haetaan ensin pajunvitsat yhdessä luonnosta vaikkapa pääsiäisaiheissa periodikerhossa, -pyhäkoulussa tai leirillä. Koristellaan oksat ja siunataan ne käyttöön. Tiedättekö, että ortodoksisessa perinteessä virpomavitsassa kuuluu olla kolme haaraa. Yksi muistuttamaan kustakin Jumalan kolmesta persoonasta. Isästä, Pojasta ja Pyhästä Hengestä.

Kävellään luonnon puolesta. Haastetaan mukaan yhteistyökumppaneita. Muistetaan medianäkyvyys!



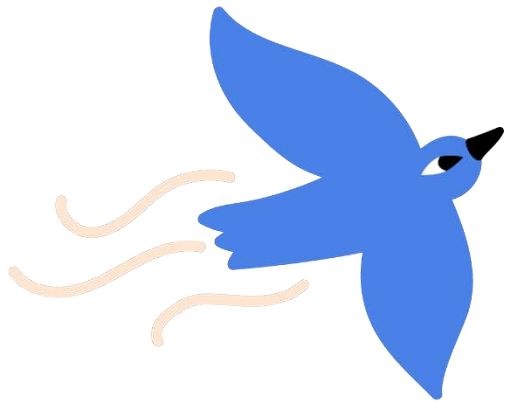
Perustetaan luontokerho. Kylvetään kasvien siemeniä ruukkuihin. Hoidetaan kastelemalla ja seuraamalla kasvamisen ihmettä. Entä jos pääsiäisen alla kasvatettaisiin

rairuoho asetelmia ja vietäisiin ne pääsiäiseksi ilahduttamaan seurakunnan vanhuk-sia.

Ideoidaan kokkikerhossa yhdessä vegeruokalistoja ja lasketaan erilaisten aterioiden hiilijalanjälkiä. Valmistetaan yhdessä ruokaa ja maistellaan tuotoksia.

Keskustellaan keskinäisriippuvuudesta.

- Mietitään eri tapoja, miten ihmiset voivat kannustaa toisiaan. Keskustellaan siitä, miltä tuntuu kun toiset kannustavat. Entä jos kukaan ei koskaan kannusta tai huomioi?
- Mietitään, millä tavoin voisi kannustaa eläimiä ja kasveja. Miten kannustaminen voisi vaikuttaa kasvien ja eläinten elämään? Mikä auttaisi niitä kukoistamaan?
- Miten kasvit ja eläimet puolestaan voivat kannustaa ihmisiä ja saada ihmiset kukoistamaan? Miten luonto voi kannustaa meitä?
- Mitä keskusteluissa syntyneistä ideoista voisi laittaa käytäntöön?



## VAPAAUS 12-14

### *Luonto vapauttaa ja luontoa tulee vapauttaa.*

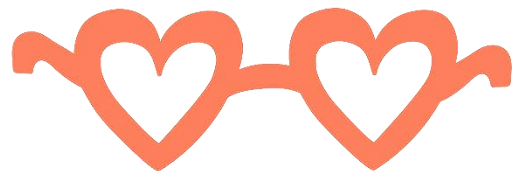
Metsässä voi hiljentyä ja kuulla, mitä luonto kertoo. Kuuluuko linnunlaulua? Tuntuuko kukkien tuoksua? Vilahtiko tuolla jokin eläin? Saa virittäytyä luonnon kanssa samaan säveleen. Täällä Jumala on läsnä, tässä kaikessa, mitä saa aistia, tuntea ja olla.

Luonnossa on vapaus olla. Vapauden vastapari on vastuu. Tämä ei tarkoita, että vapaudesta seuraa jotakin ikävää, vaan että vastuun reilu kantaminen tuottaa sekä sisäistä että ulkoista vapautta ja antaa rohkeutta elää. Vastuuta kantavat sekä toisista ja maapallosta huolehtivat ihmiset ovat keskimäärin muita onnellisempia.

Nuorten omat kysymykset aiheen äärellä ovat tärkeitä. Myös globaali näkökulma on tärkeä: Mitä muualla maailmassa elävät samanikäiset ajattelevat? Dialogi toisten samanikäisten kanssa on tärkeää ja merkityksellistä.

Luonnon tulisi saada olla myös "vapaa". Luonto on arvokas niin kuin jokainen ihminen. Myös luonnon kanssa voi ja tulee käydä vuoropuhelua: kuunnella, katsella, aistia, mitä luonto meille viestittää, mitä se tarvitsee ja mitä ei. Jokamiehenoikeuksien miettiminen ja toteuttaminen on hyvä lähtökohta.

Luonnosta voi löytyä oma rauhoittumisen paikka. Vastuunkanto luonnosta ja ympäristöstä kasvaa ja syventyy, kun mietitään, mitä kultainen sääntö käytännössä tarkoittaa. Tämän ikäinen voi vaikuttaa paljon ja valinnoilla on väliä. Empatia eli kyky samaistua myös muiden lajien kokemukseen ja kärsimykseen kehittyy.



## Vinkkejä ja ideoita – Kokeile näitä!

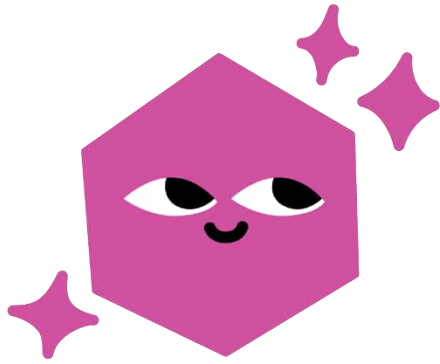
- Suunnitellaan ja toteutetaan luontoretki. Valitaan retkikohde lähiluonnosta yhdessä retkelle lähtevien kanssa ja suunnitellaan retkiohjelma niin, että se kasvattaa retkeilytaitoja ja -rohkeutta
- Lähdetään yövaellukselle. Tarkkailaan öistä luontoa. Nukutaan tähti-taivaan alla ja herätään varhain katsomaan auringonnousua.
- Luodaan Hyvä näkyviin-hanke tai kerho (roskien keräys, haravointi sovitulla alueella, kirjeiden/korttien kirjoittaminen tai kirjan lukeminen esimerkiksi hoivakodissa, runopuun tekeminen).
- Otetaan yhteyttä Changemakeriin ja tehdään heidän kanssaan yhteistyötä. Löytyisikö sieltä joku kertomaan toiminnasta kerhonohtajille ja muille kiinnostuneille?
- Opetellaan Jokamiehen oikeudet. Järjestetään retki, jossa pohditaan niiden toteutumista. Mitä mahdollisuuksia ja vapauksia ne antavat, mitä taas rajoittavat ja miksi?
- Perustetaan Havaintoja luonnosta-projekti. Missä luonto voi hyvin? Missä huonosti? Miksi? Mitä se

kertoo meille? Mitä voi tehdä jonkin asian parantamiseksi ja/tai mitä vahvistaa, että hyvinvointi säilyy? Muistetaan lähtötilanteen dokumentointi ja myöhemmin seuranta, kun on tehty toimenpiteitä (roskien keräys, kastelu yms).

- Järjestetään istutus- ja puutarhakerho. Osallistujat suunnittelevat ohjaajan kanssa kerhon sisällön.
- Autetaan koululaisia yhdessä kasvion keräämisessä. Sovitaan päivä, jolloin kerätään ja kuvataan kasveja yhdessä. Muistetaan eri vuodenaikat ja erilaiset elinympäristöt. Apuna voi käyttää esimerkiksi Plantnet-sovellusta.







## IHME 15

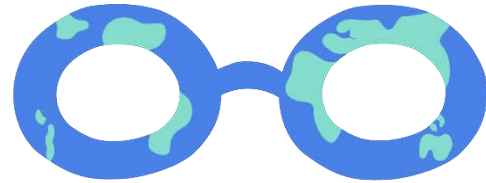
### *Luonto on ihme. Niin on 15-vuotiaskin.*

Jokainen tuhatjalkainen, lintu ja puu ovat Jumalan ihmeitä ja kukin omanlaisensa. Moninaisuus on maailman rikkaus.

Tähän ikävaiheeseen sopii hyvin oman jumalakuvan ja luonnon pohtiminen. Kristillisyyden on maailman puolella olemista. Se on rakkautta toisiin ihmisiin ja muihin olentoihin, joita ilman kukaan ei ole, ei tule itseksensä, eikä voi toimia. Mitä toisilla siis on sanottavaa minulle ja minulla heille?

Nuoret ovat osallisia, tulevat kuulluiksi ja saavat vaikuttaa. Nuoret kantavat vastuuta itsestään, toisistaan ja luomakunnasta. Dialogiin syventyminen nuoren kanssa voi olla vaikkapa näiden kysymistä: Mikä merkitys luonnolla on nuorelle ja mitä luonto tarjoaa

hänelle? Minkälaisia valintoja on tehnyt tähän mennessä? Mitkä niistä on hyviä? Mitä voisi muuttaa?



Kestävän tulevaisuuden rakentamiseen voi sisältyä pyhän kokemus. Globaali oikeudenmukaisuus ja kunnioitus kaikkia kansoja kohtaan on myös tärkeä näkökulma nuoren kanssa pohdittavaksi.

Nuoren kanssa voi keskustella siitä, että Jumala toi ihmisen luonnonlakien alaisuuteen. Mitä tämä kertoo siitä, mitä Jumala ajattelee luonnosta?



### *Vinkkejä ja ideoita – Kokeile näitä!*

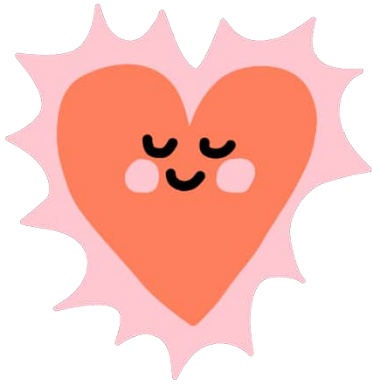
- Suunnitellaan Suomen luonnon päivään luontotempaus: nikkaroidaan linnunpönttöjä, tehdään hyönteishotelleja, kerätään roskia jne.
- Hiljennytään luomakunnan messuun riparilla luonnon keskellä. Valmistellaan messu alusta saakka yhdessä.
- Käsitellään ilmastotunteita esimerkiksi [luontopyhiinvaelluksen](#) yhteydessä.
- Rakennetaan Jeesus luonnonmateriaaleista metsään.
- Toteutetaan arvotyöskentelyjä erätauko menetelmällä, joiden kautta syntyy käsitys asioiden keskinäisriippuvuudesta. Rippileirillä pohjana voi olla esimerkiksi päivän Raamisaihe.

- Tehdään rippikoulun aikana päivävaellus, pidetään oppitunnit taukopaikoilla ja hartaus luonnon kes-



kellä.

- Pelataan [Vihreän timantin metsätys-peliä](#).
- Mietitään ryhmittäin ympäristöteko ja tehdään video siihen liittyen. Mikä sai valitsemaan kyseisen ympäristöteon? Miten se käytännössä toteutetaan ja miten se edistää luonnon ja ympäristön hyvinvointia? Katsotaan yhdessä ryhmien tuotokset ja keskustellaan niiden herättämistä ajatuksista. Jaetaan videot seurakunnan somessa.



## LUOTTAMUS 16-18

### *Luota luontoon. Luonto luottaa meihin.*

Luota nuoreen. Hänellä on paljon annettavaa, mutta älä kaada maailman pelastumista hänen harteilleen. Tarvitaan ymmärrystä edellisten sukupolvien ratkaisujen vaikutuksista ja omista vaikutusmahdollisuuksista. Ihminen selviää miltei mistä vain, jos ei joudu tekemään sitä yksin. Yhdessä olemme siis enemmän, myös luonnon hyvinvoinnin turvaamisessa.

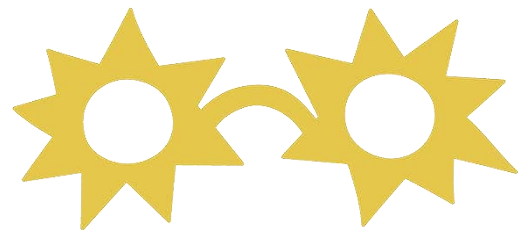
First things first! Mikä elämässä on oikeasti tärkeää? Eettinen keskustelu on tärkeää. On tärkeää, että voi luottaa siihen, että saa luonnosta ja luonnolta mitä tarvitsee. Luonnon täytyy voida luottaa myös ihmiseen, sillä ei ole vaihtoehtoa. Jos ihminen pettää luonnon, se ei pysty ihmistä kannattelemaan. Ihmisillä, jonka keinoilla luonnon

kestokykyä on heikennetty, on myös vastuu rauhasta ja luonnon elinvoiman palauttamisesta.

Ihmisen ja luonnon välillä tulisi vallita "yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta" -henki. Silloin täytyy katsoa oikeudenmukaisuutta niin ihmisten kuin luonnonkin näkökulmasta. Isä meidän rukouksen kohta "anna meille meidän jokapäiväinen leipämme" laajentuu koskemaan myös luontoa.

### *Vinkkejä ja ideoita - Kokeile näitä!*

- Pidetään luontokerhoa nuoremmille. Käytetään apuna luontovuosikelloa, valitaan teemat esimerkiksi vuoden aikojen mukaan. Kerho voi olla myös periodikerho.



- Mietitään millainen maailmanparannusryhmä haluttaisiin perustaa. Pyydetään yhteistyökumppaniksi paikallisia ympäristöjärjestöjä (esim. Luontoliitto, WWF, Elokapina) ja suunnitellaan yhdessä kampanja ja sille teema.

- Osallistutaan Earth Hour-tapahtumaan. Järjestetään oma Earth Hour -tapahtuma yhteistyössä esimerkiksi kaupungin kanssa. Esimerkiksi hartaushetki torilla, kun valot sammutetaan.
- Otetaan yhdessä selvää seurakunnan tavasta hoitaa metsiään, kiinteistöjään, hautausmaitaan sekä toteuttaa ympäristökasvatusta. Tutustutaan ympäristödiplomiin ja haastatellaan työntekijöitä. Autetaan seurakuntaan kestävämmäksi omalla toiminnalla.
- Järjestetään telttaviikonloppu, jossa opetellaan retkeilytaitoja ja luonnossa liikkumista ja luonnon ymmärtämistä.
- Pistetään pystyyn kesäinen viljelmä seurakunnan maille tai vuokratkaa palsta. Voisiko viljelyä yhdessä varhaiskasvatuksen ryhmien kanssa? Ketkä kylvävät, ketkä kastelevat, ketkä korjaavat sadon?



## YHTEYS 19-21

### *Yhteys luontoon ja luonnon yhteys ihmiseen.*

Luonnon ymmärtäminen edistää sen suojelemista. Luonnossa liikkuminen ja harrastaminen luo yhteyttä ja ymmärrystä erilaisten luotujen välille ja luonnosta voi oppia. Arvoista ja asenteista keskusteleminen ja eettisen dialogin oppiminen luo syvälle ulottuvaa yhteyttä ihmisten välille ja auttaa jaksamaan vaikeiden asioiden kanssa. Yhdessä saa aikaan ja voi vaikuttaa.

Maailmassa vallitsee monimutkainen keskinäinen riippuvuus. Vaikutukset näkyvät kaikkialla, kun jossain päin maailmaa tapahtuu jotakin. Samoin on ekosysteemeissä. Oikeudenmukaisuus ja ekologinen kestävyys riippuvat myös toisistaan.



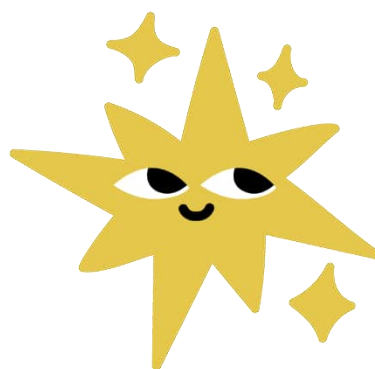
Nuoret aikuiset tarvitsevat arvoyhteisön, jonka kautta voi toimia yhdessä kaikkein akuuteimpien ja tärkeimpien asioiden puolesta. "What would Jesus do?" on hyvä kysymys tässä ajassa. Yhteys syntyy ja kestää, kun on tila ja väline itselle tärkeän hyvän tekemiseen. Tässä seurakunnalla on paikka toimia tilan ja välineiden mahdollistajana.



### **Vinkkejä ja ideoita - Kokeile näitä!**

- Harjoitetaan luontohengellisyyttä vaeltavat messun tai metsäkirkon muodossa.
- Suunnitellaan yhdessä tapahtuma tai retki.
- Osallistutaan johonkin luontotapahtumaan esimerkiksi Partion kanssa yhteistyössä/heidän tapahtumaansa [Elokapina, Extinction Rebellion Finland](#)

- Mennään linturetkelle paikalliselle kosteikolle/rannalle. Pyydetään mukaan joku lintuja tunteva. Muistetaan retkievää!
- Pohditaan yhdessä nuorten kanssa mikä heitä innostaisi. Ideointi-ilta?
- Järjestetään Tule päiväksi kokeilemaan retkeilyä-leiripäivä yhdessä nuorten aikuisten kanssa leirikeskuksessa: trangiolla ruoanvalmistus, päikkärit riippumatossa, melonta, puiden hakkaaminen, teltan pystytys, pieni päivävaellus, yhteinen hartaus luonnossa
- Tehdään niin kuin Jeesus teki. Auteetaan heikommassa asemassa olevia. Tässä tapauksessa luontoa. Kerätään roskat lähiympäristöstä, palautetaan löytyneet pullot ja tölkit.



**MERKITYS 22-**

## ***Luonto luo merkityksiä. Merkitykset luovat tekoja luonnon puolesta.***

Luonnossa oleminen antaa konkreettisia kokemuksia luonnosta ja ympäristöstä, luovuttaa merkittäviä kokemuksia, joka synnyttää toimintaa ympäristön puolesta.

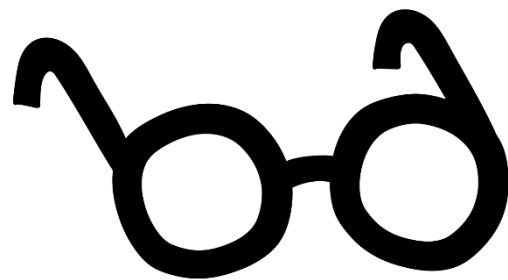
Merkitykset auttavat unelmoimaan kestävästä tulevaisuudesta ja merkittävät elämäkokemukset luovat pohjan oppimiselle. Ympäristötietouden lisääminen auttaa ymmärtämään luontoa ja ympäristöä.

Nuori aikuinen etsii paikkaansa nuoruuden ja aikuisuuden kynnyksellä. On hyvä kysyä, mikä hänelle on merkityksellistä. Miten sisäistää ajatus monimutkaisten sosiaalisten verkostojen virrassa, että välillä itse tarvitsee apua ja välillä auttaa toisia sekä laajentaa tämä ymmärrys koskemaan koko luomakuntaa. Miten sekä ihmisten että koko luomakunnan hyvinvointi lisääntyisi?

### ***Vinkkejä ja ideoita – Kokeile näitä!***

- Rakennetaan oma pyhiinvaelluspolku läheiseen pihapiiriin tai metsään. Kuljetaan rauhassa. Nautitaan maisemista ja luonnon syleilystä.

- Tehdään eväsretki luontoon yhdessä. Muistetaan monipuoliset, herkulliset eväät, viltti ja pihapelejä. Muistetaan viedä luonnosta pois kaikki, mitä on tuotukin.
- Järjestetään avantouinti-ilta leirikokouksessa. Kuumaa juomaa ja pientä syötävää nyyttäriperiaatteella.
- Osallistutaan Nuku yö ulkona-tapahtuman järjestämiseen ja osallistutaan siihen porukalla. Nukutaan teltassa tai riippumatossa, istutaan nuotiolla, käydään yömelonnalla, tarkkaillaan luontoa ja eläimiä illan hämärtyessä. Pidetään yhdessä, luomakunnan messu tai hartaushetki.
- Mennään metsään sienin- ja marjaretkelle. Kutsutaan asiantuntija mukaan. Tehdään yhdessä marjoista ja sienistä ruokaa.



### ***Materiaalivinkkejä - Linkkilistaa***

***Iso kuva maailmasta, jossa elämme***

Dufva, Mikko ym. 2020. Megatrendit 2020. Sitran selvityksiä 162. Sitra. <https://www.sitra.fi/julkaisut/megatrendit-2020/>

Kauppinen, Juha 2021. Monimuotoisuus. Kertomuksia katoamisista. Helsinki: Siltala Kotakorpi, Kerttu 2021. Suomen luonto 2100. Tutkimusretki tulevaisuuteen. Helsinki: Bazar.

Pelttari, Mikko 2021. Lämpenevä maa. Ilmastolukutaidon käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Saarenpää, Riikka (toim.) 2020. Miten pärjätä ilmastonmuutoksessa? Tositarinoita maailman köyhimmistä maista. Helsinki: Suomen Lähetysseura.

Saukkonen, Lea 2020. Sään ääri-ilmiöt ja ilmastonmuutos. Helsinki: Minerva.

Steffen, Will ym. 2015. Planetary boundaries: Guiding human development on a changing planet. Science 15.1.2015. <https://www.science.org/doi/10.1126/science.1259855>

Suomen ilmastopaneeli <https://www.ilmastopaneeli.fi/>

Suomen luontopaneeli <https://luontopaneeli.fi/>

Telkänranta, Helena 2016. Millaista on olla eläin? Helsinki: SKS.

## **Polunpäitä kestävämpään tulevaisuuteen**

[Agenda2030 -toimintaohjelma - Kestävä kehitys \(kestavakehitys.fi\)](#)

Agenda 2030 YK:n kestävä kehityksen tavoitteet. <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030>.

[About Doughnut Economics | DEAL Donitsitalouden työkalupakki – Jyväskylän yliopisto \(jyu.fi\)](#)

Ekologinen jälleenrakennus. BIOS 2019. <https://eko.bios.fi/>.

Haverinen, Risto ym. (toim). Ihminen osana elonkirjoa. Luontosuhteet, luontokäsitykset ja

sivistys kestävyyskriisin aikakaudella. Sitra muistio 2021. [Ihminen osana elonkirjoa \(sitra.fi\)](#)

Heikkurinen, Pasi 2014. Kestävyyden käsitteen ulottuvuudet. Tieteessä tapahtuu 4/2014. S. 10-16. <https://journal.fi/tt/article/view/46149/12273>

Joutsenvirta, Maria ym. 2016. Talous kasvun jälkeen. Helsinki: Gaudeamus.

Joutsenvirta, Maria ja Salonen, Arto O. 2020. Sivistys vaurautena. Radikaalisti, mutta lempeästi kohti kestävä yhteiskunta. Helsinki: Basam Books.

Kuusi polkua kestävyteen. Evästyksen systemisen kestävyysmurroksen edistämiseksi Suomessa. Kestävyyspaneelin

julkaisuja 1/2020. [https://www.kestavyys-paneeli.fi/wp-content/uploads/sites/41/2020/02/Kuusi-polkua-kestavyteen\\_julkaisu2020.pdf](https://www.kestavyys-paneeli.fi/wp-content/uploads/sites/41/2020/02/Kuusi-polkua-kestavyteen_julkaisu2020.pdf)

Kuinka maailma pelastetaan? Kohti kestävämpää tulevaisuutta. 2021. Tiedekulma pökkari 3. Helsinki: Gaudeamus.

Laakso, Senja ja Aro, Riikka (toim.) 2022. Planeetan kokoinen arki. Askelia kestävämpään politiikkaan. Helsinki: Gaudeamus.

Mitä on kestävä kehitys? <https://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys>.

Raworth, Kate 2018. Donitsitaloustiede. Seitsemän tapaa ajatella kuin 2000-luvun taloustieteilijä. Suom. Juha Pietiläinen. Helsinki: Terra Cognita.

[Doughnut | Kate Raworth](https://www.kateraworth.com/doughnut/) <https://www.kateraworth.com/doughnut/>

Saramäki, Rinna 2020. 250 Ilmastotekoa, joilla pelastat maailman. Helsinki: Otava. [Suomen ympäristökeskus > Laskureita ympäristövaikutusten arviointiin ja seurantaan \(syke.fi\)](https://www.suomenymparisto.fi/ymparisto/ilmasto/250-ilmastotekoa-joilla-pelastat-maailman)

## **Ympäristötunteet ja kokonaisvaltainen hyvinvointi**

[Ympäristöahdistus.fi \(ymparistoahdistus.fi\)](https://www.ymparistoahdistus.fi)

Pihkala, Panu 2019. Mieli maassa? Ympäristötunteet. Helsinki: Kirjapaja.

Pihkala, Panu 2017. Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo. Helsinki: Kirjapaja.

## **Kristillinen ekoteologia, luontohengellisyys ja kirkon ympäristötyö**

[A Christian faith perspective on the Sustainable Development Goals The Sustainability Book \(sdgbok.com\)](https://www.sdgbok.com)

<https://www.godfulness.fi/>

Hienonen, Elina ja Visto, Jari 2022. Toivoa ja toimintaa. Luottamushenkilö kestävä tulevaisuuden rakentajana. Teoksessa Kaisa Aitlahti ja Margit Peltovirta (toim.) Seurakunnan luottamushenkilön kirja 2023-2026. Helsinki: Kirjapaja. 138-165.

Hiilineutraali kirkko 2030. Kirkon energia- ja ilmastostrategia. Kirkkohallitus 2019.

<https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/kestava-kehitys/hiilineutraali-kirkko>

Hurtig, Johanna ym. 2020. Kestävä tulevaisuus. Agenda 2030 talkookirja. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 93.

<https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/kestava-kehitys/agenda-2030>

Kainulainen, Pauliina 2013. Metsän teologia. Helsinki: Kirjapaja.

Kainulainen, Pauliina 2019. Suuren järven syvä hengitys. Luontosuhde ja kokonainen mieli.- Helsinki: Kirjapaja.

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja. <https://evl.fi/ymparistodiplomi>



Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus. Suomen evankelis- luterilaisen kirkon ilmasto-ohjelma.

Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2008:1. [https://kirkonpilvi.sakasti.fi/files/67495bbf-998b-4f03-a5b6-75fcd424fe3f/kh\\_ilmasto-ohjelma\\_nettil.pdf](https://kirkonpilvi.sakasti.fi/files/67495bbf-998b-4f03-a5b6-75fcd424fe3f/kh_ilmasto-ohjelma_nettil.pdf)  
[Nuuksion luontopyhiinvaellus - Kirkko Espoossa \(espoonseurakunnat.fi\)](https://www.espoonseurakunnat.fi/luontokirkkokuusi)

Nurmi, Suvielise & Pihkala, Panu 2013. Luontokirkkokuusi. Helsinki: LK-kirjat.

Pihkala, Panu 2013. Ekoteologia. Teoksessa Modernin teologian suuntauksia. Toim. Olli-Pekka Vainio ja Lauri Kempainen. Helsinki: Kirjapaja.

### **Materiaaleja kestävyys- ja ympäristökasvatukseen**

#### [Agenda 2030 - Globaalikasvatus](#)

Cantell, Hannele; Aarnio-Linnanvuori, Essi & Tani, Sirpa 2020. Ympäristökasvatus. Kestävän tulevaisuuden käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ilmastokasvatuksen polkupyörämalli

<https://feesuomi.fi/lehti/polkupyoramalli-ilmastokasvatuksen-tueksi/> Kokkonen,

Jarmo ja

[Luokanopen ilmasto-opas - luokanopenilmasto-opas.fi](#)

Open ilmasto-opas. [Open ilmasto-opas | Open ilmasto-opas](#)

Pihkala, Panu (toim.) 2014. Vihreät riparit. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja.

<https://www.uef.fi/fi/artikkeli/metsapohjainen-piha-paransi-paivakotilasten-immuunijarjestelmaa-jo-kuukaudessa>

Sipiläinen, Ilkka ja Tukeva, Pekka (toim.) 2010. Ympäristökasvatus seurakunnassa. Helsinki: Kirjapaja 2010.

[Per Espen Stoknes: Kuinka kääntää ilmasto-uupumus toimiksi ilmaston hyväksi | TED Talk](#)

[Uusi Utopia 2120 osa 1: Kuvitella toisenlaisia tulevaisuuksia - Voima](#)

[Tulevaisuustajuus - Sitra](#)

[Toivoa ja toimintaa .fi](#)

Tähkää, Otto ja Rybatzki, Ilpo 2021. Telerin tutkimusmatka tulevaisuusiin. Tammi. [Varhaiskasvatuksen ilmasto-opas \(vakaniilmasto-opas.fi\)](#)

Värri, Veli-Matti 2018. Kasvatus ekokriisin aikakaudella. Tampere: Vastapaino.

Valokuvat: Satu Reinikainen